

Charakter prawny uchwał zgromadzeń kapitałowych

Zagadnienie prawnego charakteru uchwał wspólników spółki kapitałowej stanowi przedmiot wielu kontrowersji w doktrynie¹. Większość z nich koncentruje się wokół odpowiedzi na pytanie, czy uchwała może stanowić czynność prawną. Rozstrzygnięcie tej rudymen tarnej kwestii ma niebagatelne znaczenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne, gdyż twierdząca odpowiedź na to pytanie może stanowić przesłankę przyzwalającą na stosowanie sankcji bezwzględnej nieważności czynności prawnych z art. 58 k.c. oraz innych przewidzianych w Kodeksie cywilnym konsekwencji wadliwych czynności prawnych². Niestety rozważania w tym przedmiocie są tym trudniejsze, że Kodeks cywilny nie definiuje wprost pojęcia czynności prawnej³. Odwołać należy się zatem do dorobku doktryny, zgodnie z którym „Czynność prawna to oparta na oświadczeniu woli czynność konwencjonalna, za pomocą której podmioty cywilnoprawne, w sposób i przy spełnieniu przesłanek prawem przewidzianych, wywołują skutki w sferze prawa cywilnego”⁴. Skutki te powszechnie rozumiane są jako powstanie, zmiana lub ustanie sto-

---

¹ Por. E. Marszałkowska-Krześ, *Uchwały zgromadzeń w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2000, s. 13–20.

² Por. A. Koch, *Podważanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, Warszawa 2011, s. 9–10.

³ Ibidem, s. 10.

⁴ M. Gutowski, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2012, s. 17.

sunku prawnego⁵. Przez wzgląd natomiast na element oświadczenia woli wyróżniamy jednostronne czynności prawne, w których wymagane jest oświadczenie woli jednej tylko strony, oraz umowy dochodzące do skutku w wyniku złożenia zgodnych oświadczeń woli wszystkich stron stosunku⁶.

Wobec tak zakreślonej definicji czynności prawnej powstają liczne kontrowersje związane z możliwością zakwalifikowania do tej kategorii uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych. Główne punkty sporne ogniskują się wokół zagadnień dotyczących podmiotu podejmującego uchwałę, rodzaju wywoływanych przez nią skutków oraz elementu oświadczenia woli w uchwale. Rozważenie tak wyróżnionych kwestii wydaje się zasadne.

Element oświadczenia woli w uchwałach

Przede wszystkim należy się odnieść do ujawnienia oświadczenia woli w uchwałach. Jak zostało wskazane powyżej, czynność prawna wielostronna dochodzi do skutku w wyniku złożenia zgodnych oświadczeń woli wszystkich biorących w niej udział osób. Tego rodzaju wymóg nie istnieje jednak w przypadku uchwał wspólników spółek kapitałowych. Zapadają one większością głosów w trybie określonym w ustawie. Przeciwnicy uznawania uchwał za czynności prawne wskazują tu, że właśnie przez wzgląd na brak wymogu zgodnych oświadczeń woli członków zgromadzenia niemożliwa jest kwalifikacja uchwały jako czynności prawnej⁷. Uznają oni, że uchwały stanowią odrębną kategorię czynności konwencjonalnych, do których tylko odpowiednio można stosować przepisy o czynnościach prawnych⁸.

⁵ Por. Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009, s. 210-211.

⁶ Ibidem, s. 216.

⁷ Por. J. Frąckowiak, *Uchwały wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 11, s. 7-8.

⁸ Por. ibidem, s. 8; tenże, *Handlowe czynności kreujące*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 12, s. 13.

Charakteryzując proces uchwałodawczy, wskazać należy, że jego sens zawiera się w ustaleniu woli wspólników⁹. W praktyce ustalenie wspólnego stanowiska zgromadzenia, stanowiącego pewien konglomerat, może okazać się trudne. Różne charaktery, doświadczenia i inne cechy składające się na indywidualności poszczególnych członków tego organu rzadko przekładają się będą na pełną jednorodność¹⁰. Stąd zastosowanie znajduje tu zasada majoryzacji, zgodnie z którą treść uchwały kształtuje zdanie większości¹¹, ustalone na podstawie głosowania, przebiegającego według ściśle określonej procedury¹². Tak wyłoniona „wspólna wola” zgromadzenia stanowi jednolite stanowisko całego zgromadzenia i wiąże wszystkich jego członków, bez względu na ich wcześniejsze oświadczenia w przedmiocie głosowanego wniosku¹³. Co do zasady dla podjęcia uchwały nie jest wymagana obecność określonej liczby wspólników, a uchwały zapadają bezwzględną większością głosów (art. 245 i art. 414 k.s.h.)¹⁴. Wyjątki od tej reguły mogą przewidywać przepisy ustawy¹⁵ lub postanowienia umowy spółki. Zasadą jest także głosowanie jawne (art. 247 § 1 i art. 420 § 1 k.s.h.)¹⁶.

⁹ Por. P. Antoszek, *Cywilnoprawny charakter uchwał wspólników spółek kapitałowych*, Warszawa 2009, s. 42.

¹⁰ Problem taki oczywiście nie wystąpi w przypadku spółki jednoosobowej lub zgromadzenia spółki wieloosobowej, na którym pojawia się wyłącznie jeden wspólnik.

¹¹ Takie rozwiązanie jest konieczne dla zapewnienia sprawności działania spółek kapitałowych. Por. O. Lipińska, *Ochrona spółki akcyjnej przed nadużywaniem praw wynikających z akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 7, s. 40–41.

¹² Por. P. Antoszek, op. cit., s. 94 i n.

¹³ Por. T. Komosa, J. Modrzejewski, *Sposoby ochrony mniejszości w spółkach kapitałowych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1991, nr 11–12, s. 204.

¹⁴ Patrz: J. Strzępka (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 557–559, 1049.

¹⁵ Np. przepisy dot. łączenia spółek (art. 506 § 1, art. 522 § 2 k.s.h.), przepisy dot. podziału spółek (art. 541 § 1 k.s.h.).

¹⁶ Głosowanie tajne zarządza się tylko w ściśle określonych przypadkach, a także na żądanie zgłoszone choćby przez jednego wspólnika obecnego lub reprezentowanego na zgromadzeniu (art. 247 § 2 i art. 420 § 2 k.s.h.). Patrz szerzej w: J. Strzępka, op. cit., s. 564, 1072–1073.

Ze względu na tak szczegółowo uregulowaną procedurę podejmowania uchwał w piśmiennictwie nierzadko pojawiają się głosy podkreślające zasadniczą odmienność tak kształtowanego stanowiska spółki od sposobu wyrażenia oświadczenia woli na gruncie Kodeksu cywilnego¹⁷. Słusznie jednak zauważa Z. Radwański, że art. 60 k.c., zgodnie z którym oświadczenie woli może być wyrażone przez każde zachowanie składającego, które ujawnia jego wolę w sposób dostateczny, w żadnym razie nie wyłącza możliwości wyrażenia oświadczenia woli w postaci głosowania. Jak dalej wskazuje ten autor, jednostkowe oświadczenia woli wspólników, wyrażane w akcie głosowania, współkonstytuują oświadczenie woli zgromadzenia¹⁸. Niecelowe jest zatem podkreślanie dyssensu jako elementu odróżniającego uchwały od umów prawa cywilnego¹⁹. Zasada rządów większości nie stoi wszak w sprzeczności z zasadą konsensusu. Przeciwnie, mechanizm ten zakłada uprzedni konsens wspólników, którzy na etapie tworzenia spółki godzą się na taką właśnie formę podejmowania decyzji²⁰. Stąd opartą na tej argumentacji odmowę uznania uchwał za czynności prawne trudno uznać za przekonującą.

Podmiot podejmujący uchwałę

Kolejny z argumentów wskazujących na niemożność zakwalifikowania uchwały jako czynności prawnej dotyczy podejmującego jej podmiotu. Zgodnie z przytoczoną wcześniej definicją czynności prawne dokonywane są przez podmioty stosunków cywilnoprawnych. Warunkiem skuteczności tej czynności jest zatem, by dokonujący jej podmiot miał zdolność do czynności prawnych²¹. O ile kwe-

¹⁷ Por. A. Koch, op. cit., s. 15.

¹⁸ Por. Z. Radwański, *Rodzaje czynności prawnych*, [w:] Z. Radwański (red.), *System prawa prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2008, s. 183.

¹⁹ S. Sołtysiński, *Organy spółki akcyjnej*, [w:] S. Sołtysiński (red.), *System prawa prywatnego*, t. 17B: *Prawo spółek kapitałowych*, Warszawa 2010, s. 585.

²⁰ Ibidem.

²¹ Por. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 213–215.

stia zdolności do czynności prawnych spółek kapitałowych nie ulega wątpliwości²², o tyle nie jest to już tak pewne w przypadku organu tejże spółki, którym przecież jest podejmujące uchwałę zgromadzenie wspólników. W tym właśnie fakcie przeciwnicy poglądu uznającego uchwały za czynności prawne upatrują jednego ze swych kluczowych argumentów²³.

Bezsporne jest, że pojęcie organu spółki nie jest tożsame z pojęciem samej spółki. Jednak jest równie oczywiste, że będąca podmiotem praw i obowiązków spółka nie może działać samodzielnie²⁴. Warto przy tej okazji przypomnieć, że substratem każdej osoby prawnej jest zawsze organizacja ludzka i to właśnie działania określonych osób fizycznych, podjęte w określonych sytuacjach, traktowane są w stosunkach prawnych jako działania osoby prawnej²⁵. Spółka działa zatem poprzez osoby fizyczne wchodzące w skład jej organów, w sposób przewidziany w ustawie i opartym na niej statucie. Jest to tzw. teoria organów osób prawnych (art. 38 k.c.). Aby jednak człowiek mógł skutecznie występować w roli organu, muszą zostać spełnione następujące warunki. Po pierwsze, określony organ musi być uregulowany w strukturach organizacyjnych tej osoby prawnej ze wskazaniem jego kompetencji. Ponadto, konieczne jest, aby powołanie osoby działającej w charakterze organu było zgodne z tak przewidzianą strukturą organizacyjną. Wreszcie, podejmowane przez taką osobę działania muszą rzeczywiście stanowić działania osoby prawnej, nie zaś własne działania osoby piastującej funkcję członka organu²⁶. Przy zachowaniu tych wymogów działania organu należy uznać za działania podmiotu, w którego skład wchodzi ten organ²⁷. Słusznie przy tym zauważa Zbigniew

²² Por. A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. I, Warszawa 2010, s. 102–105.

²³ Por. J. Frąckowiak, *Uchwały wspólników...*, s. 6.

²⁴ Por. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 182.

²⁵ *Ibidem*, s. 178.

²⁶ Por. S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2011, s. 163–165.

²⁷ Por. A. Zbiegień-Turzańska, *Sankcje wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni*, Warszawa 2012, s. 8.

Radwański, że „w odróżnieniu od przedstawiciela organ nie występuje jako odrębna osoba; nie jest więc tak, że skutki działania jednej osoby odnoszą się do sfery prawnej innej osoby. Gdy działa organ (jej piastun), uważa się, że działa podmiot, a mianowicie osoba prawna”²⁸. Odnosi się to nie tylko do zarządu, ale również do innych organów spółki kapitałowej, czyli także zgromadzenia wspólników (akcjonariuszy) spółki kapitałowej²⁹. Trudno zatem podzielić pogląd, jakoby uchwała nie mogła być uznana za czynność prawną dlatego tylko, że zostaje podjęta przez organ osoby prawnej, nie zaś przez samą osobę³⁰.

Prawne skutki uchwał

Kolejny punkt sporny w dyskusji dotyczącej charakteru prawnego uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych dotyczy wywołanych przez nie skutków. Jak zostało wcześniej przypomniane, czynność prawna zawsze zmierza do wywołania skutków w sferze prawa cywilnego, rozumianych jako powstanie, zmiana lub ustanie stosunku prawnego pomiędzy podmiotami prawa cywilnego³¹. Przeciwnicy uznawania uchwał za czynności prawne wskazują, że tak rozumiane skutki prawne muszą dotyczyć stosunku pomiędzy przynajmniej dwoma podmiotami prawa cywilnego, podczas gdy najczęstszy skutek uchwały ma jedynie charakter wewnętrzny, polegający na nałożeniu na zarząd obowiązku określonego działania³². Jest to zatem skutek o charakterze korporacyjnym (wewnętrznym), inny od opisanego skutku typowej czynności prawnej. Jak słusznie zauważa się w piśmiennictwie, w przypadku spółek kapitałowych tego rodzaju skutki występują najczęściej³³. Dotyczą one przede

²⁸ Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 183.

²⁹ Por. P. Antoszek, op. cit., s. 30.

³⁰ Patrz: M. Gutowski, *Sankcja nieważności na tle uchwał organów spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 12, s. 20.

³¹ Por. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 210–211.

³² Patrz: J. Frąckowiak, *Uchwały...*, s. 6.

³³ Por. A. Koch, op. cit., s. 18.

wszystkim funkcjonowania i organizacji spółki oraz stosunków członkostwa³⁴. Mimo że stosunki łączące wspólników ze spółką mogłyby pozornie wskazywać, że mamy tu do czynienia z dwoma odrębnymi podmiotami stosunków cywilnoprawnych, to jednak przez wzgląd na silną więź o charakterze korporacyjnym, jaka łączy te podmioty, należy raczej opowiedzieć się za wewnętrznym skutkiem tego rodzaju uchwał³⁵.

W odróżnieniu od wyżej przedstawionych uchwał uchwały o skutku zewnętrznym dotyczą stosunków łączących spółkę z odrębnymi podmiotami, które w żaden sposób nie są zaangażowane w strukturę spółki³⁶. Jako przykład może tu służyć uchwała o likwidacji lub połączeniu osób prawnych³⁷. Ponadto do tej grupy zaliczać się będą także uchwały w przedmiocie podwyższenia lub obniżenia kapitału zakładowego, uchwały o istotnej zmianie przedmiotu działalności spółki czy też w sprawie przekształcenia i podziału spółki³⁸.

Osobno należy wyróżnić uchwały zgromadzenia wymagane do dokonania określonej czynności prawnej przez inny organ spółki³⁹. Chodzi tu przede wszystkim o uchwały w kwestii udzielenia zezwolenia na dokonanie przez zarząd z osobą trzecią czynności prawnej, dla której ważności ustawa wymaga zgody zgromadzenia. Do tego rodzaju uchwał zaliczyć należy uchwały w sprawie zbycia, wydzierżawienia lub ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na przedsiębiorstwie należącym do spółki lub jego zorganizowanej części, a także uchwały w sprawie zbycia (nabycia) nieruchomości, użytkowania wieczystego lub udziału w nieruchomości⁴⁰. Tego rodzaju skutek niewątpliwie dotyczy sfery zewnętrznej spółki, gdyż uchwały te stanowią konieczny składnik czynności prawnej, bez którego jest ona nieważna (art. 17 § 1 k.s.h.). Sporne jest jednak

³⁴ Ibidem.

³⁵ Por. P. Antoszek, op. cit., s. 211-250.

³⁶ Por. A. Koch, op. cit., s. 17.

³⁷ Z. Radwański, *Rodzaje...*, s. 183.

³⁸ A. Zbiegień-Turzańska, op. cit., s. 11.

³⁹ Por. ibidem.

⁴⁰ Ibidem, s. 12.

w doktrynie, czy uchwały te są jedynie elementem składowym umowy zawieranej przez zarząd⁴¹, czy też stanowią odrębne czynności prawne⁴².

Poza wyżej wskazanymi uchwałami o skutku wewnętrznym i zewnętrznym wyróżniamy także uchwały niewywierające żadnych skutków prawnych⁴³. Przykładem niech będzie uchwała „wyróżniająca podziękowanie ustępującemu prezesowi za długoletnią pracę połączone z życzeniami zdrowia i szczęścia”⁴⁴. Jak zauważa Józef Frąckowiak, również tego rodzaju czynność konwencjonalna stanowi uchwałę zgromadzenia spółki kapitałowej⁴⁵. Nie wydaje się jednak, aby ta niejednorodność w zakresie wywoływanych skutków prawnych w sposób definitywny miała przesądzać o niemożności uznania jakichkolwiek uchwał za czynności prawne⁴⁶.

Ustosunkowując się do powyższych poglądów odnośnie do różnych postaci uchwał, wskazać należy, że przeważający w doktrynie pogląd uznaje za czynności prawne tylko takie uchwały, które zmierzają do wywołania skutków prawnych⁴⁷. Jednocześnie przyjmuje się, że uchwały niewywołujące tych skutków nie są uchwałami w sensie normatywnym. O ich istnieniu można nato-

---

⁴¹ Tak m.in.: K. Zawada, *Zaskarżanie uchwał wspólników*, [w:] A. Nowicka (red.), *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśkiemu*, Poznań 2005, s. 595.

⁴² Szerzej odnośnie do wszystkich kontrowersji oraz dominujących tez w tej materii zob. w: P. Antoszek, op. cit., s. 303 i n.

⁴³ Por. E. Marszałkowska-Krześ, *Charakter prawny uchwały*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1998, nr 6, s. 26.

⁴⁴ Z. Radwański, *Rodzaje...*, s. 183.

⁴⁵ Patrz: J. Frąckowiak, *Uchwały...*, s. 7.

⁴⁶ J. Frąckowiak postuluje, aby uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych zaliczać do innej, od czynności prawnych, kategorii czynności konwencjonalnych. Patrz: tenże, *Handlowe czynności kreujące*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 12, s. 11 i n.

⁴⁷ Słusznie wskazuje się tu, że – poza uchwałami o skutku zewnętrznym – uznaniu za czynności prawne podlegają także uchwały o skutkach wewnętrznych. Pogląd ten opiera się na trafnej uwadze, że skutki te, mimo odmienności od skutków tradycyjnie rozumianej czynności prawnej, pozostają skutkami prawnie doniosłymi (szerzej zob.: A. Zbiegień-Turzańska, op. cit., s. 13).

miast mówić jedynie w znaczeniu ontologicznym⁴⁸. Słuszność takiej kwalifikacji zdaje się potwierdzać projekt nowego kodeksu cywilnego, w którym regulacja uchwał zamieszczona została wśród przepisów ogólnych dotyczących czynności prawnych⁴⁹.

Podsumowanie

Jak wynika z powyższych uwag, kwestia charakteru prawnego uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych nie jest jasna. W toku powyższej analizy widać jednak, że pogląd sprzeciwiający się uznawaniu uchwał za czynności prawne nie znajduje silnego oparcia w teorii prawa. Trudno bowiem znaleźć argumenty wskazujące na to, że oświadczenie woli nie może być wyrażone w postaci głosowania, a zupełnie już nie sposób podzielić poglądu dotyczącego podmiotu dokonującego czynności prawnej, który całkowicie zrywa z fundamentalną dla całej konstrukcji osób prawnych teorią organów. Ponadto wypada zaznaczyć, że uznanie uchwał organów spółek za odrębny rodzaj czynności konwencjonalnych nieznanych w Kodeksie cywilnym niewątpliwie godziłby w wyrażoną w art. 2 k.s.h. zasadę jedności prawa prywatnego⁵⁰. A to, jak słusznie zauważa Stanisław Sołtysiński, w konsekwencji znacząco utrudniłoby stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego odnoszących się do skutków wywieranych przez uchwały. Chodzi tu przede wszystkim o przepisy dotyczące skutków czynności prawnej wynikających z zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów (art. 56 k.c.)⁵¹, wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.), zawierania czynności prawnej przez nieuprawnionego (art. 103 k.c.)⁵² czy przepisy

⁴⁸ Por. M. Gutowski, *Sankcja nieważności...*, s. 21.

⁴⁹ Patrz: A. Zbiegień-Turzańska, op. cit., s. 15.

⁵⁰ Por. Z. Radwański, *Rodzaje...*, s. 442.

⁵¹ Odmienne A. Koch. Autor ten wskazuje, że przez wzgląd na szczególną naturę jurydyczną uchwały nie można przypisać jej skutków, które nie wynikają z jej treści; tenże, op. cit., s. 24.

⁵² Por. uchwała SN (7) z dnia 14 września 2007 r., III CZP 31/07, OSNC 2008/2/14.

dotyczące formy czynności prawnej (art. 73 i n. k.c.)⁵³. Dlatego też należy podzielić słuszny pogląd większości przedstawicieli doktryny, zgodnie z którym uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych są czynnościami prawnymi, o ile zmierzają do wywołania skutków prawnych⁵⁴. Dotyczy to uchwał wywołujących skutek zarówno wewnętrzny, jak i zewnętrzny⁵⁵. Zaznacza się przy tym, że ze względu na znaczną specyfikę tych czynności oraz odrębność regulacji są to czynności prawne charakterystyczne, do których przepisy Kodeksu cywilnego mogą znaleźć zastosowanie tylko odpowiednio⁵⁶. W szczególności wyraża się to w autonomicznym reżimie podważania wadliwych uchwał zgromadzeń wspólników (akcjonariuszy) spółek kapitałowych, który wprost wyłącza możliwość wytaczania powództwa z art. 189 k.p.c.

---

⁵³ S. Sołtysiński, *Organy spółki akcyjnej*, s. 586–587.

⁵⁴ Por. E. Marszałkowska-Krześ, *op.cit.*, s. 26.

⁵⁵ Por. S. Sołtysiński, *Organy spółki akcyjnej*, s. 589.

⁵⁶ Patrz: S. Sołtysiński, *Przepisy ogólne Kodeksu spółek handlowych. Wybrane zagadnienia*, „Państwo i Prawo” 2001, nr 7, s. 7–8.